

3. Зязюн І. Освітні технології у вимірах педагогічної рефлексії. Постметодика. 1996. № 4 (14). С. 11–16.
4. Кремень В. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти: Стратегія. Реалізація. Результати. Київ: Грамота, 2005. 448 с.
5. Лаптева Л. Читання – віконце у світ. Початкова школа. 1997. № 11. С. 11–13.
6. Мірошниченко Л. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах. Режим доступу: <http://194.44.152.155/elib/local/sk/sk721423.pdf> (дата звернення: 04.02.2024).
7. Онищук В. Функції і структура методів навчання. Режим доступу: <http://surl.li/qdpgb> (дата звернення: 04.02.2024).
8. Паламарчук В. Педагогічні інновації: міфи та реальність. Директор школи, ліцею, гімназії. 2002. № 3. С. 36–40.
9. Пасічник Є. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах. Київ: Ленвіт, 2000. 384 с.
10. Підласий І. Педагогічні інновації. Рідна школа. 1998. № 12. С. 3–17.
11. Сисоєва С. Підготовка вчителя до формування творчої особистості: монографія. Київ: Поліграфкнига, 1996. 406 с.
12. Степанишин Б. Викладання української літератури в школі: метод посіб. для вчит. Київ: РВЦ «Проза», 1995. 254 с.
13. Українська література. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Авт. Колектив: Р. Мовчан та ін. Режим доступу: <http://surl.li/butmi> (дата звернення: 02.02.2024).
14. Уліщенко В. Теорія і практика інтерсуб'єктного навчання української літератури в школі: монографія. Київ: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. 398 с.

АЛЬТЕРНАТИВНІ МОДЕЛІ ВИЩИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-422-1-7>

Олександр КАДЕНЮК

доктор історичних наук, професор

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

e-mail: akadenyuk@gmail.com

Вступ. В умовах утвердження багатоукладності по-новому вирішуються питання кадрового, наукового та інформаційного забезпечення розвитку виробництва і суспільства в цілому. Кадрове забезпечення провадиться по трьох напрямках. Перший напрям передбачає суттєве підвищення рівня підготовки спеціалістів, опанувавши комплекс знань для роботи в умовах ринкової економіки. Другий – пов'язаний із удосконаленням системи перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів з вищою та середньою спеціальною освітою, які закінчили до початку соціально-економічних перетворень в Україні. Третій напрям - це заходи щодо підготовки і підвищення кваліфікації працівників масових професій для всіх типів господарств та соціальної сфери.

Наукове забезпечення передбачає створення сприятливих умов:

- а) для розробки і впровадження у виробництво дійових науково-технічних розробок і технологій;
- б) втілення в життя нормативно-методичних рекомендацій щодо реформування форм господарювання;
- в) для надання консультаційних послуг, розповсюдження та використання результатів проведених досліджень.

Інформаційне забезпечення базується на, по-перше, засобах масової інформації, через які роз'яснюються суть державної політики, зміст нових законодавчих та нормативно-методичних актів, пропонуються нові форми господарювання у різних сферах економіки. По - друге, передбачає запровадження і розвиток передових інформаційних технологій (застосування засобів телекомунікації та зв'язку, впровадження комп'ютерної системи інформації). По-третє, формування ринкової структури пропаганди інноваційних центрів, бірж наукової продукції, експериментальних баз науки, проведення виставок-ярмарків тощо).

Вища освіта – одна із рушійних сил розвитку суспільства, один із чинників його процвітання і безпеки, одна із передумов становлення народовладдя, поглиблення і зміцнення демократії. Однак, в Україні вона ще не в повній мірі відповідає цим ознакам.

Отже, в процесі реформування важливо утверджувати відповідні структури, форми і методи навчально-методичної, наукової, виховної роботи, які б сприяли виконанню вказаних функцій, і позитивно впливали на діяльність середніх та середньо-спеціальних учбових закладів.

Виклад основного матеріалу. Державна концепція розвитку освіти та науки формується відповідно до конституційних принципів. Узагальнено вони викладені у третій статті Основного Закону: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека, - зафіксовано в ній, - визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави».

Досвід свідчить, що ядром цілеспрямованої гуманітарної політики держави є освіта і виховання, так як саме під їх впливом відбувається формування у людини уявлення про їх загальнодержавні цілі та шляхи їх досягнення. В цьому відношенні освітньо-виховна сфера, яка по суті охоплює все населення, є формою влади над людиною, одним із засобів структурування суспільства, забезпечення внутрішньої та зовнішньої безпеки держави. Особливе місце, яке виховання і освіта займають у системі гуманітарної безпеки, зумовлюються тією обставиною, що саме завдяки їм відбувається освоєння і засвоєння національних і загальнолюдських інтересів усіх громадян. Це дослідження присвячено особливостям формування та функціонування віртуальних університетів, що з'являються останніми роками в різних країнах світу. Описано основні підходи до їх створення та фінансування. Зазначено, що поряд із державними віртуальними університетами розвиваються і приватні університети, у тому числі корпоративні віртуальні університети. Класифіковано основні моделі віртуальних університетів, серед яких модель консорціуму, традиційна модель університету з електронним навчанням за окремими освітніми програмами, модель освітніх організацій дистанційного навчання та власне модель віртуального університету. Описано успішні моделі функціонування віртуальних університетів у Великій Британії, США, Італії, Південній Кореї, та інших країнах. У поширеній моделі консорціуму освітні організації спільно розробляють онлайн-курси, надають доступ до репозиторію курсів для тих, хто навчається у цих вишах, а також володіють можливістю перезарахування курсів студентам організацій, які входять до консорціуму. Виокремлено основні чинники, що впливають на розвиток віртуальних університетів. Поряд з успішними прикладами реалізації моделі консорціуму освітніх організацій у статті наведено негативні приклади функціонування таких об'єднань ВНЗ. Насамкінець визначено основні напрями розвитку віртуальних університетів. Однією з тенденцій, що набули розвитку в різних країнах світу, є поява національних віртуальних університетів, що фінансуються урядами країн. За даними ЮНЕСКО, у 2010 р. у світі функціонувало понад 115 віртуальних університетів [1].

На думку експертів ЮНЕСКО, створення національних віртуальних університетів дає змогу урядам:

- сконцентрувати високоякісні технічні та кадрові ресурси;
- зосередити зусилля віртуального університету на нагальних потребах національного ринку праці або системи освіти;
- використовувати і розвивати наявну інфраструктуру Інтернет-технологій;
- підтримувати розвиток електронного навчання в традиційних освітніх організаціях;
- забезпечувати переваги національним програмам електронного навчання перед закордонними;
- експортувати освітні програми електронного навчання в інші країни національними мовами, що може відшкодувати частину витрат на створення цих програм [2].

Підходи до створення національних віртуальних університетів у різних країнах варіюються також, як і різняться моделі таких університетів. Наприклад, Баварський віртуальний університет (англ. - The Bavarian Virtual University) у Німеччині - приклад віртуального університетського містечка, що фінансується державою. Кібер-університет АСЕАН (англ. - ASEAN Cyber University), УНІСА (англ. - UNISA) та Африканський віртуальний університет (англ. - The African Virtual University) є прикладами регіональних університетів. Відкритий університет Великої Британії (англ. - The UK's Open University) [3] і Відкритий університет Індії ім. Індіри Ганді (англ. - The UK's Open University). Індіри Ганді (англ. - India's Indira Gandhi Open University (IGNOU)) є міжнародними віртуальними університетами [4].

До престижних належить Відкритий Університет Великобританії, створений у 1969 році. У 1995 році на семи факультетах Відкритого університету навчалось понад 210 тисяч чоловік. За цими програмами провадиться навчання у 21 країні світу. Навчальні програми спрямовані на підготовку фахівців з менеджменту, маркетингу, фінансового менеджменту.

У Відкритому університеті Великобританії застосовуються навчальні програми двох рівнів. Студентам пропонуються курси програм «Професійного сертифікату в галузі менеджменту («Professional Certificate in management») і Професійного диплому в галузі менеджменту («Professional Diploma in management»). Друга програма відповідає ступеню бакалавра. Програми спрямовані на вирішення завдань послідовного підвищення професійного і загальноосвітнього рівня менеджерів відповідної кваліфікації. Кожний курс цих програм викладається протягом шести місяців. Досвід вказаних вузів поширюється в Україні. З 1991 року в Одесі та Кам'янець-Подільському, з 1995 року в Києві діють регіональні центри «Лінк» - філії Міжнародного центру дистанційного навчання «Лінк» Відкритого Британського Університету. Філії проводять навчання студентів по британській системі дистанційного навчання. Відповідно із європейськими стандартами введена трьохступенева система підготовки менеджерів:

1. професійний сертифікат в області менеджменту - програма розрахована на менеджерів різних рівнів, які не мають спеціальної освіти в управлінні;
2. професійний диплом в області менеджменту - відповідає ступеню бакалавра. Програма диплому орієнтована на менеджерів, працюючих в конкретній галузі управління (кадри, фінанси);
3. Майстер ділової кваліфікації - відповідає ступеню магістра. Програма розрахована для тих, хто претендує на призначення на найвищі управлінські посади.

Урядом Литви у 2007 р. було ініційовано національну програму «Литовський віртуальний університет» (англ. – Lithuanian Virtual University (LVU)) з метою розвитку онлайн-навчання, розбудови матеріальної інфраструктури для електронного навчання та управління, створення та сталого розвитку єдиного інформаційного освітнього та наукового простору. Технологічний університет Каунаса став провідним вишем-учасником Литовського віртуального університету [5].

Фінський онлайн університет прикладних наук (англ. – Finnish Online University of Applied Sciences (FOUAS)) - це консорціум із 17 фінських університетів прикладних наук, створений у 2001 р. з метою створити платформу віртуальної мобільності університетів-партнерів. Студенти, які навчаються в одному з університетів прикладних наук, могли проходити онлайн курси в будь-якому університеті - члені консорціуму, на платформі Фінського онлайн університету прикладних наук. На цій платформі було розміщено близько 800 онлайн курсів, які оновлюються з певною періодичністю. Платформа віртуальної мобільності Фінського онлайн університету прикладних наук - закрыта система в тому сенсі, що тільки ті, хто навчається у фінських університетах, мають доступ до курсів. Це пояснюється тим, що вища освіта у Фінляндії безкоштовна для студентів, і онлайн навчання - не виняток.

Крім того, у Фінляндії функціонує система відкритих університетів, які безоплатно пропонують курси (в тому числі онлайн курси) для всіх громадян країни. Згідно з національним законодавством вартість навчання в рамках одного курсу у відкритому університеті, що фінансується Міністерством освіти і культури Фінляндії, не має перевищувати 15 євро за навчальний кредит. Так, плата за онлайн курс, що оцінюється в три кредити ECTS, у фінському відкритому університеті не має перевищувати 45 євро. До неї зазвичай входить офіційний сертифікат або документ про відвідуваність. Ще одна особливість фінських відкритих університетів полягає в тому, що вони пропонують курси за програмами вищої освіти. Це пов'язано з тим, що більшість таких курсів організують і проводять структурні підрозділи університетів, що входять до консорціумів фінських відкритих і онлайн університетів. У зв'язку з цим курси, отримані у відкритих та онлайн університетах, можуть бути легко зараховані в разі, якщо учень вступить на основну програму в один із фінських університетів - учасник консорціуму відкритих та онлайн університетів.

Отримання прибутку у відкритих та онлайн університетах Фінляндії суворо регулюється законодавством. Реалізація комерційних онлайн курсів у Фінляндії існує, але платний сектор освіти, орієнтований на одержання прибутку, існує тільки в рамках безперервної освіти та професійного розвитку [6].

Віртуальний університет Пакистану (англ. – The Virtual University of Pakistan) (<http://www.vu.edu.pk/>) було відкрито урядом країни у 2002 р. В університеті навчається близько 50 тис. студентів, відкрито представництва університету в 60 містах країни, де зареєстрованим студентам надають комп'ютери та доступ до мережі Інтернет. Лекції транслюються по телебаченню, розповсюджуються на DVD, у мережі Інтернет і на YouTube. Тексти курсів і відео-лекції доступні мовою урду для розширення охоплення освітою громадян з обмеженим знанням англійської мови. Поряд із державними віртуальними університетами розвиваються і приватні університети, зокрема корпоративні віртуальні університети. Ці університети чуйно реагують на потреби тих, хто навчається, і успіх їхньої діяльності залежить від співвідношення ціни та якості освіти, а також визнання результатів навчання роботодавцями.

В окремих країнах приватні віртуальні університети отримують державне фінансування або через прямі гранти, або через дослідницькі фонди, або через студентські позики. Але більшість із них схильні до коливань ринку і не захищені державним фінансуванням. На думку експертів, по всьому світу існує близько 1800 неакредитованих приватних віртуальних університетів [7].

Найвідоміший приватний віртуальний університет – Університет Phoenix (англ. - The University of Phoenix (UoP)) (<http://www.phoenix.edu/>), заснований у 1976 р. компанією Apollo Group (США). У 2015 р. в університеті навчалося 227 тис. осіб. Популярність університету пояснюється вартістю навчання, яка в п'ять-шість разів нижча, ніж у традиційних американських коледжах. Разом з тим, частка студентів, які завершили навчання онлайн, становить лише 5-10%. Інтерактивний інститут дизайну Великої Британії (англ. - UK's Interactive Design Institute (IDI)) (<https://idesigni.co.uk/>) був створений у 2004 р. Він фокусується на вузькій, але зростаючій галузі розроблення інтерактивних медіаресурсів для вебсайтів і мобільних додатків. Навчання відбувається повністю онлайн за акредитованими курсами. Інтерактивний інститут дизайну Великої Британії у 2008 р. розширив свою діяльність і надає програми бакалаврату та магістратури в партнерстві з Університетом Хартфордшира. В Інтерактивному інституті дизайну Великої Британії навчається менше 500 студентів. Корейські «кібер-університети» (<http://eng.cuk.edu/index.do>) є окремим випадком комерційних віртуальних університетів, які підтримуються державою. Після пілотного проекту 1998-2000 рр. Міністерство освіти і науки Республіки Корея дозволило створення дев'яти кібер-університетів. На думку експертів, експеримент уряду Республіки Корея зі створенням кібер-університетів дозволив розробити процедури із забезпечення якості для періодичного моніторингу освітньої діяльності цих університетів, а швидке розгортання кібер-університетів у цій країні стало можливим завдяки високому рівню комп'ютерної грамотності населення. У 2008р. 12 кібер-університетам було дозволено змінити свій статус до вищих навчальних закладів, що прирівняло їх до традиційних університетів. У 2010 р. Hanyang Cyber University став першим акредитованим кібер-університетом. На думку експертів, віртуальні університети можна класифікувати з урахуванням поділу на такі моделі [8]:

- модель консорціуму;
- традиційні університети, які пропонують електронне навчання за окремими освітніми програмами;
- освітні організації дистанційного навчання;
- віртуальні університети.

У моделі консорціуму освітні організації спільно розробляють онлайн-курси, надають доступ до репозиторію курсів для тих, хто навчається у вишах - учасниках консорціуму, а також можуть перезаряджувати курси студентам вишів - учасників консорціуму. Наприклад, 11 партнерів Канадського віртуального університету (англ. - Canadian Virtual University (CVU)) (<http://www.cvu-uvc.ca/>) спільно розробили понад 2 тис. онлайн курсів. Студенти, які пройшли онлайн курси партнерського університету, отримують освітні кредити, що зараховуються всіма вишами консорціуму. Віртуальний університет малих держав Британської Співдружності (англ. - The Virtual University for Small States of The Commonwealth (VUSSC)) (<http://www.vussc.info/>) - приклад успішної моделі консорціуму. Мета консорціуму полягає в розвитку освітніх онлайн ресурсів: їх розробка та обмін між вишами – учасниками консорціуму.

Консорціумом розроблено Транснаціональну кваліфікаційну структуру (англ. - Transnational Qualification Framework (TQF)) для реєстрації розроблених акредитованих курсів. До консорціуму «Відкриті освітні ресурси університетів» (англ. - Open Education Resource Universities (OERu)) входять університети з різних країн світу. Мета консорціуму: відкрити доступ до онлайн курсів якомога більшої кількості студентів вищих навчальних закладів. Усі онлайн курси безплатні. У 2011 р. цей консорціум отримав підтримку ЮНЕСКО. Останніми роками набули поширення консорціуми національних університетів, що створюються в рамках розроблення спільної онлайн-платформи та розміщення на ній онлайн курсів університетів-партнерів. У цій моделі університети-партнери беруть на себе основну частину витрат зі створення, підтримки та управління онлайн платформи. Основна мета консорціумів вишів у рамках створення спільної онлайн платформи - створити різноманітні можливості для навчання для великої кількості учнів [9].

Основні цільові групи – студенти та випускники. Залежно від цільової групи MOOCs можуть бути інтегровані в навчальний процес університетів або як спеціалізовані онлайн курси для професійної підготовки та безперервного навчання.

Одним із прикладів є консорціум EduOpen, до якого увійшли 10 італійських вишів, створений для розроблення високоякісних онлайн курсів італійською та англійською мовами. Основні завдання консорціуму EduOpen такі:

- впровадження інновацій у викладання за допомогою створення італійської екосистеми MOOCs, яка, серед іншого, дає право отримати навчальні кредити ECTS;
- розвиток інтернаціоналізації освіти шляхом розроблення MOOCs англійською мовою, визнання освітніх кредитів ECTS за допомогою певних угод з іншими європейськими університетами, що пропонують MOOCs, та участі в роботі міжнародних консорціумів;
- проведення досліджень з розповсюдження відкритих освітніх ресурсів, зокрема, форматів, моделей взаємодії, методів оцінювання та найкращих практик;
- організація та проведення навчання науково-педагогічних працівників університетів, а також технічних фахівців щодо використання нових технологій в освітньому процесі.

Послуги, пропоновані онлайн платформою EduOpen, включають різні способи доступу до онлайн ресурсів та оплати. Система доступу та сертифікації EduOpen складається з таких чотирьох рівнів.

Рівень 1. Безкоштовна реєстрація, оплата додаткових послуг (наприклад, індивідуальне навчання, доступ до майстер-класів тощо).

Рівень 2. Сертифікація (сертифікат EduOpen і спеціальний знак), що засвідчує навчання, безоплатна або з оплатою внеску (не більше 8 євро). Он - лайн оцінювання, на підставі якого видають так званий відкритий значок (англ. - Open Badge), що являє собою цифрове мікро-посвідчення особи, яке видають тому, хто навчається, на підставі його досягнень і компетенцій.

Рівень 3. Сертифікація за результатами атестації (оплата атестації та видачі сертифіката). У середньому, для учня вартість такої сертифікації становить близько 50 євро. Усі кошти, що надійшли, діляться навпіл між університетом і компанією Edunova. Атестація проходить під наглядом співробітників університету або в центрах NICE CINECA. Вартість тестування в центрах NICE залежить від тривалості тесту: 1 год - 25 євро, 2 год - 50 євро і 3 год - 75 євро. За результатами сертифікації видається відкритий значок.

Рівень 4. Іспит для визнання результатів навчання у формальній системі освіти з отриманням освітніх кредитів ECTS. Формальна реєстрація для індивідуальних курсів в університетах. Оплата надходить в університет (або повністю, або з невеликим відрахуванням, яке спрямовується в компанію Edunova).

Джерела фінансування онлайн-платформи EduOpen – кошти, що виділяються Міністерством освіти і досліджень Італії, оплата, що надходить від тих, хто навчається, коли MOOCs є частиною навчального процесу університету, фінансування, отримане з приватних джерел, а саме, компаній, що спільно з університетами розробляють онлайн-курс для професійного розвитку їхніх працівників, компаній, що купують онлайн-курси для корпоративного навчання співробітників.

Витрати на розробку та обслуговування онлайн платформи EduOpen йдуть:

- на управління та технологічну підтримку платформи;
- виробництво та управління курсами (людські ресурси, технічне обладнання, адміністративні витрати на сертифікацію) [10].

Поряд з успішними прикладами реалізації моделі консорціуму освітніх організацій, є й негативні приклади функціонування таких об'єднань вишів. Так, наприклад, з 2000 по 2008 рр. у межах проєкту «Швейцарський віртуальний кампус» (англ. - Swiss Virtual Campus) кілька національних університетів об'єдналися з метою розроблення онлайн-ресурсів, але після їхнього створення проєкт не набув подальшого розвитку. Середземноморський віртуальний університет (англ. - Mediterranean Virtual University) проіснував з 2002 по 2004 рр. Консорціум був створений з метою створити освітні ресурси та їх обмін, до нього входили 9 університетів. Через законодавчі обмеження в царині одержання прибутку та у зв'язку з проблемами фінансування у Фінляндії деякі з консорціумів і мереж онлайн освіти, що існували раніше, припинили своє існування. Фінський віртуальний університет було закрито у 2010 р. після 10 років роботи, фінський централізований каталог курсів Open UAS також закрили у 2010 р. У 2017 р. планувалося закриття Фінського онлайн університету прикладних наук. Проте один з основних центрів онлайн навчання «Фінські відкриті університети» (англ. - Finnish Open Universities) (<https://opintopolku.fi/wp/yliopisto/avoinyliopisto/>) продовжує існувати. У 2000 р. у Великій Британії було ініційовано проєкт eUniversities (UKeU). У 2004 р. проєкт припинив своє існування.

Серед причин було названо невдалий час початку проекту, плутанину в брендингу, кадрові проблеми тощо. Крім того, відомі випадки, коли консорціями, утворені з метою отримання грантового фінансування для розроблення нових курсів або переобладнання наявних курсів у форматі дистанційного навчання, за відсутності фінансування (державного або приватного) зупиняли свою діяльність. У європейському проекті «The RE.VICA WIKI on Virtual campuses» було визначено чинники успіху та ефективності діяльності віртуальних університетів на прикладі досвіду функціонуючих віртуальних університетів. Усі чинники було згруповано в рамках п'яти напрямів: досвід навчання студентів, управління, інституційне планування, технологія і навчання викладачів і співробітників. Модель, у якій традиційні університети розвивають електронне навчання за окремими освітніми програмами, набула поширення в різних країнах світу. Електронне навчання дає змогу університетам виходити на міжнародний ринок освітніх послуг і залучати іноземних студентів. Наприклад, в Університеті Британської Колумбії (англ. - The University of British Columbia (UBC)) (<https://www.ubc.ca/>) – одному з найбільших університетів Канади, безпосередньо в кампусі навчаються близько 50 тис. студентів і близько 15 тис. студентів навчаються онлайн. Університет Британської Колумбії пропонує близько 140 академічних курсів онлайн і 125 неакадемічних курсів онлайн у рамках неформального навчання. Більшість теперішніх університетів в Україні не мали назви «університет». Головним чином їхня роль зводилася до викладання. Наразі продовжується процес розширення дослідницьких можливостей університетів, зокрема шляхом їхнього розподілу на дослідницькі та освітні університети з одного боку та «суто» освітні університети з іншого. Ця зміна може з часом призвести до структури, що відповідає структурам університетів інших країн. Однак стрімке втілення цих заходів одним змахом буде дорого коштувати, оскільки оновлені університети потребують більше фінансування, щоб розширити свої дослідницькі потужності. Покращення високоякісних досліджень пов'язано не тільки з фінансуванням, але і у більшій мірі з кваліфікацією та мотивацією персоналу. Додаткові ресурси не будуть використані ефективно, якщо не будуть залучені нові кваліфіковані співробітники. Таким чином, дослідницькі та освітні університети мають розширюватись поступово, базуючись на наявному оновленому персоналі. Характерним було те, що в аграрних освітніх та наукових установах дослідження у сферах сільського господарства та агробізнесу страждали від стану їх організації в університетах, Національній академії аграрних наук та взаємодії з профільним міністерством, яке успадкувало минулу систему центрального планування. Такий стан справ не давав можливості визначення власних теми та плану досліджень. Поточна процедура, що існувала в Україні на початок 90-х років 20 сторіччя, не відповідала тим принципам, що приймаються за міжнародний стандарт у відкритих суспільствах. Замість цього, в Україні панувала занадто ієрархічна структура в галузі науки і освіти. Основні недоліки системи науки та освіти головним чином не пов'язані з діяльністю та взаємодією тих, хто працює в системі. Існує велика кількість прикладів індивідуальних дослідників, груп дослідників та викладачів, що демонструють високу ефективність роботи та мотивацію у середині системи. Основні проблеми пов'язані з поточним станом організації та стимулювання, що пропонуються організаціям та індивідуальним діячам. Тому у 2010 році інститут економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД) – провідний український аналітичний центр, що спеціалізується на економічних дослідженнях та консультаціях з питань економічної політики, (ІЕД був заснований у жовтні 1999 року провідними українськими політиками та Німецькою консультативною групою з питань економічних реформ) реалізував проект «Німецько-Український Аграрний Діалог». Суть цього проекту полягала в наданні консультацій представникам державних органів влади в Україні та представникам бізнес-асоціацій щодо реформування законодавства та аграрної політики, враховуючи міжнародний досвід Німеччини та інших країн, а також світової спільноти (ЄС, СОТ) згідно принципів ринкової економіки. Проект фінансувався федеральним Міністерством продовольства, сільського господарства та захисту споживачів ФРН в рамках Програми Співробітництва та Центром міжнародної міграції. В результаті проведених досліджень фахівцями ІЕД було встановлено, що система науки та освіти у сфері економіки сільського господарства наразі ще не робить максимально можливих внесків у розвиток агроіндустріального комплексу. Вона має вищу частку бюджетних витрат до доданої вартості сільського господарства та ВВП у цілому ніж у інших країнах. Однак ефективність залишається сумнівною. Дослідження не є конкурентоспроможними на міжнародному рівні; як зафіксовано, є тільки невелика кількість публікацій у міжнародних журналах та презентацій на міжнародних конференціях. Крім того, вони не зосереджені на потребах сільського господарства чи агробізнесу, банківського чи страхового секторів, що інвестують свої кошти у людські ресурси для поповнення своїми інвестиціями сільського господарства України, переробних та харчових підприємств; також вони не відповідають потребам урядовців за умов ринкової економіки, які потребують незалежного аналізу витрат та доходів для оцінки політичних альтернатив.

Розрив, що досі існує між поточно низько ефективною роботою та високим потенціалом сільського господарства та харчового сектору, скоротиться скоріше, якщо системи вищої освіти та досліджень будуть реформуватися далекоглядними урядовцями для досягнення максимально можливих стандартів. Державна концепція націлює на збереження освітнього потенціалу, традицій середньої та вищої школи, висококваліфіковані та самовіддані у роботі кадри системи освіти, забезпечення неухильної реалізації положень Конституції про право громадянина на якісну освіту, гарантовану державою. Освіта покликана прокласти дорогу новій соціальній, економічній, правовій та політичній культурі, робити українське суспільство динамічним і відкритим. В умовах становлення різних типів навчальних закладів та форм освіти, держава тримає в полі зору проблему збереження єдиного освітнього простору в Україні.

Одним з шляхів змін в освітньому процесі є впровадження дистанційної освіти в Україні, дистанційна форма освіти поступово впроваджується вже понад десять років. Дистанційне навчання – це сукупність інформаційних технологій та методик викладання, які передбачають здобуття освіти без фізичної присутності здобувачів у навчальному закладі. Відмінністю дистанційного навчання від заочного є використання синхронного режиму – при якому студенти працюють разом із викладачами закладу наживо, використовуючи засоби та технічні рішення зв'язку в реальному часі або в інший зручний час, дотримуючись встановленого закладом освіти розкладу занять або чітко визначених дедлайнів. Строк навчання студентів, слухачів, учнів за дистанційною формою встановлюється закладом вищої освіти і має бути не меншим, ніж за денною формою за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями, напрямками підготовки та спеціальностями. Для впровадження навчання за дистанційною формою навчальні заклади можуть створювати центри дистанційного навчання як їх відокремлені структурні підрозділи.

Вагомим поштовхом до розвитку технологій дистанційного навчання стали карантинні заходи 2020 року, коли усі заклади вищої освіти були переведені на дистанційне навчання через пандемію COVID-19 та російсько-українською війною. З метою успішної реалізації освітнього процесу усі заклади вищої освіти створили максимально зручні для них сучасні онлайн-платформи, на яких зібрано всі електронні ресурси конкретного вишу. Системи електронного навчання університетів зазвичай містять розроблені електронні навчальні курси, персональні кабінети студента та викладача, журнал оцінок, каталог вибіркових дисциплін тощо. Багато вишів активно користуються мобільним додатком до системи LMS Moodle, що дає змогу опрацьовувати та виконувати завдання в режимі офлайн. Окрім таких рішень, студенти та викладачі використовують для комунікацій Google Meets, Zoom, інші сервіси GSuite з розширеними можливостями. Дистанційна освіта має як багато переваг, так і певні недоліки. До переваг слід віднести те, що така освіта: дозволяє більш зручне використання інтерактивних технологій; вирішує питання фактору відстані та транспорту; виключає фактори затримки у переміщенні до навчальних занять; дозволяє більш легко залучати у навчальний процес фізично віддалених експертів, фахівців або замінив викладачів; дозволяє краще використовувати принцип наочності.

Недоліками дистанційної освіти є потреба у надійному технічному оснащенні та потреба працювати у дистанційному режимі за умов недостатньої чи відсутньої візуальної, емоційної та психологічної комунікації із учасниками навчального процесу.

Висновки. З урахуванням сказаного можна припустити, що подальше розширення спектра різних віртуальних університетів і реалізованих ними освітніх програм дає можливість щодо залучення більшої кількості здобувачів вищої освіти, а також і є тим фактом, що віртуальні університети обмежені лише культурними та мовними бар'єрами, такі університети не потребують аудиторій і будівель, а завдяки сучасним інструментам електронного навчання віртуальні університети відносно нескладно й недорого можуть здійснювати реалізацію своїх курсів у мережі Інтернету. Відповідно до змін економічного ладу напрямів кадрового, наукового, інформаційного забезпечення визначені завдання реформування системи навчальних закладів та діяльності наукових установ. Воно відбувається у контексті зміцнення державності України, у досягненні якого значна роль належить спеціалістам, вченим.

Основні напрями реформування вищої школи в Україні повинні визначати мету, принципи і шляхи глибокого системного реформування вищої освіти. Її мета - збереження потенціалу вищої освіти та обсягу підготовки фахівців, посилення державної підтримки пріоритетних напрямів освіти та науки, приведення їх у відповідність із найновішими світовими досягненнями сучасної науки. Напрями реформування вищої освіти мають адекватно враховувати процеси реформування ринкових відносин. З урахуванням цього необхідно визначити, що вища школа покликана виконувати важливе соціальне замовлення держави: формувати інтелектуальний потенціал України, забезпечувати висококваліфікованими фахівцями галузі народного господарства, науки, культури.

Аналізуючи ситуацію забезпечення народного господарства фахівцями з вищою освітою, до стратегічних завдань формування його трудового потенціалу, поруч зі створенням і вдосконаленням системи освіти, також і розширенням й активізацією підготовки нового покоління менеджерів, здатних забезпечити функціонування ринкової економіки за допомогою нових методів і засобів управління. Формування кадрового потенціалу менеджерів всіх рівнів нині необхідне для підвищення ефективності освіти з використанням новітніх світових технологій та процесів і передбачає вирішення низки довгострокових і короткострокових завдань, пов'язаних з удосконаленням системи навчання, професійної підготовки, посилення державної підтримки кадрового забезпечення, спрямованих на: зміцнення навчальної та матеріальної бази вищих навчальних закладів; створення дієвої системи відбору перспективних фахівців для зарахування до кадрового резерву; створення системи оцінки керівників і спеціалістів в освітній сфері на основі професійних стандартів з формуванням банку даних висококваліфікованих спеціалістів.

Список використаних джерел:

1. Дантоні С. Віртуальний університет: моделі та повідомлення. URL: www.unesco.org/iiep/virtualuniversity/home.php (дата звернення: 08. 01. 2024).
2. Батес Т. Національні стратегії електронного навчання в системі післяшкільної освіти та навчання. UNESCO. Міжнародний інститут планування освіти. 2001.
3. Каденюк О.С. Аграрна реформа в Україні: кадрове забезпечення. Кам'янець-Подільський, 1996. 160 с.
4. Metaari's Learning Technology Research Taxonomy, Research Methodology, Product Definitions, and Licensing Model. 2017. URL: http://www.metaari.com/assets/Metaari_Learning_Technology_Research_Taxonomy.pdf (дата звернення: 10.01.2024).
5. Інформаційні та комунікаційні технології в освіті: монографія / за ред. Б. Дендева. М.: ИИТО ЮНЕСКО, 2013. 320 с.
6. Лехто Т. Спільні європейські освітні послуги з точки зору Фінляндії. MOOCs in Europe. EADTU. 2016.
7. Head K. Degree mills tarnish private higher education. World News. 2011. URL: www.universityworldnews.com/article.php?story=2011111214855627 (дата звернення: 11. 01. 2024).
8. Річардс Г. Посібник з віртуальних університетів для політиків. Commonwealth of Learning. 2015. URL: http://oasis.col.org/bitstream/handle/11599/1723/2015_Richards_Virtual_Universities-Policy-Makers.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 08.01.2024).
9. Філіппов В.М., Краснова Г. А., Гриншкун В.В. Транскордонна освіта // Платна освіта. 2008. № 6. С. 36 -38.
10. Vacsich P. Reviewing the Virtual Campus Phenomenon. Зростання великомасштабних ініціатив з електронного навчання в усьому світі // EuroPACE ivzw/- 2009.
11. Лімоне П. Мережа EduOpen в Італії // МВОК в Європі. EADTU. 2016. URL: https://eadtu.eu/images/publicaties/MOOCs_in_Europe_November_2015.pdf, вільний. (дата звернення: 11. 01. 2024).